

İş Kazalarının Önlenmesi konusunda **Öneriler**

*Z.İlhan ÖLÇER (İnşaat Yüksek Mühendisi)
A Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı*

11 Ocak 2016 Pazartesi

İş Güvenliğinin Önceliğiniz Olduğunu Söylemeyin! İş yerindeki güvenliği arttırmak için bugün ne yaptığınızı gösterin.

Giriş

Einstein in bir sözü var çok beğendiğim; o söz der ki; “Bir problemi, onu yaratan zihin yapısı ile çözemeyiniz.” Ben de sizlerle paylaşacağım sunumda İş Kazalarının Nasıl Önlenebilir sorusunu farklı bir bakış açısı ile yanıtlamaya çalışacağım. Sunumun ana fikri ise; aynı amaçlar doğrultusunda bu problemle ilgili tüm tarafların, çözüm odaklı bir anlayışla, Türkiye’de gelişmiş ülkelere benzer bir İŞ GÜVENLİĞİ KÜLTÜRÜNÜ oluşturmak üzere niyetten eyleme geçmesidir.

Amaç İş Kazalarının Önlenmesi ise, Hedef, “SIFIR İŞ KAZASI” olmalıdır

Sıfır İş Kazası Hedefi iddialı olsa da, işe ilk başladığımızda zaten bu hedefi tutturmuş olarak başlarız. Daha sonra yapılan hatalar ve ihmaller bizi bu hedefimizden uzaklaştırır. Bu nedenle sıfır iş kazası reel bir hedef olarak görülmesi bile en azından ulaşılması hedeflenen bir amaç olarak değerlendirilmelidir.

İş Kazalarının Önlenmesi İçin Gerekli Olan Üç Öğe

İş Kazalarının Önlenmesi için gerekli olan üç temel öğe var;

1. Ne yapacağız? Nasıl Yapacağız
2. Yapabilir miyiz?
3. Eyleme Geçecek miyiz?

Bu üç öğeden üçü birlikte gerçekleşmediği zaman İŞ KAZALARININ ÖNLENMESİ amacına ulaşmamız da mümkün olamayacaktır. Gelin bu üç öğeyi inceleyelim;

Kazaların önlenmesi için; Birinci öğe olan Ne yapacağız? Nasıl Yapacağız sorusudur; Bu soru iş kazalarının önlenmesi için kurulacak sistemi ve bu sistem içerisindeki kural ve metotlar bütünü tanımlar. İkinci öğe olan yapabilir miyiz? Sorusu; Sistemin uygulanması için gerekli olan kaynakların ayrılmasının zarureti ifade eder. Üçüncü öğe olan Yapmak için alışkanlıklarımızı değiştirmeye hazır mıyız? Sorusu ise alışkanlıkların, tutum ve davranışların değiştirilmesi suretiyle bir güvenlik kültürü oluşturulmasını ifade eder.

İş Kazalarının Önlenmesi için ne yapılacak? Nasıl yapılacak? Sorusu ile ilgili yanıtları yazılı kurallarla tanımlarız. Bu yazılı kurallardan en başta geleni devlet tarafından hazırlanıp yasalastırılan İş Sağlığı ve Güvenliği mevzuatıdır ve genel olup herkesin uyması gereken yasal çerçeveyi çizer. İkincisi ise, Devlet tarafından yayınlanan mevzuat ile uyumlu olması beklenen ancak faaliyetlerin yürütüldüğü sektörün ve yapılacak işin niteliklerine uygun olarak hazırlanan yazılı plan, prosedür ve talimatlardır. Bunlar Kamu veya Özel Teşebbüste faaliyet gösteren kurumlara ait olabilir. Örnek vermek gerekirse, Devlet tarafından

hazırlanan Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği, iş sağlığı ve güvenliği yönünden risk değerlendirmesinin usul ve esaslarını düzenlerken, Kurumlar tarafından hazırlanan risk değerlendirme prosedürü ise, risk değerlendirmenin hangi yöntemle yapılacağı ve yapılan işe özel bir risk değerlendirme çalışmasını kapsar. Yasal gereklilikler ve Kurumsal prosedürler birbirini tamamlayan bir yapıya sahip olup, aslında İş Kazalarının nasıl önlenebileceği ve bunun için ne yapılması gerektiğini ortaya koyan bir planlamadır. Gerek İş Sağlığı ve Güvenliği mevzuatıyla ilgili gerekse kurumlara özel planlardaki eksiklikler ve aksayan noktalar iş kazalarının azaltılması veya önlenmesi amacına ulaşılmasında önümüzdeki engeller olup bunların geliştirilmesi ve sürekli iyileştirilmesi hedeflenmelidir.

İş Kazalarının önlenmesi için ne yapılacağı veya nasıl yapılacağı konusu en başarılı şekilde sistem yaklaşımı ile çözüme kavuşturulur. Temel prensip kazalar meydana gelmeden belirlediğimiz iş güvenliği politikaları doğrultusunda gerekli önlemleri planlamak ve yaptığımız plan ile ilgili uygulamaya dönük sonuçları değerlendirip varsa aksayan noktalarla ilgili gerekli düzeltmeleri hızla gerçekleştirmektir. Bu yönüyle, sistem sürekli gelişim odaklı bir anlayışla kendisini yeniler ve her seferinde hedefe biraz daha yaklaşır.

İş Kazalarının önlenmesi için ikinci öge olan “Yapabilir miyiz?” sorusunun ne anlama geldiğine bakalım. Yasal gereklilikler devlet tarafından yayınlanmış ve yürürlükte. Peki, biz mevzuata uygun çalışabilecek miyiz? Kurumsal seviyede İş Sağlığı güvenliği prosedürleri oluşturuldu. Projeye özel iş sağlığı ve güvenliği planı hazırlandı. Bu prosedür ve planları uygulayabilecek miyiz? Hepimiz çok iyi biliyoruz ki yazılı olan plan ve prosedürler uygulamaya geçirilmediği takdirde iş kazalarının önlenmesi anlamında hiçbir işe yaramayacaktır. Bu nedenle yapabilir miyiz? Sorusunun ilk şartı; gerekli kaynakların Kurum (İşveren) tarafından sağlanmasıdır. Bunlar işgücü, organizasyon, malzeme, donanım ve özellikle eğitim için zamanın ayrılması olarak sayılabilir. Örneğin; standartlara uygun Kişisel Koruyucu Donanımların temin edilmesi, iş güvenliği uzmanlarının yeterli süre çalıştırılması, personelin eğitimleri için gerekli zamanın ayrılması. Üretim yapılmayan (eğitimde geçen) zamanlar çoğu kez kayıp zaman olarak değerlendirildiği için zaman da mutlaka bir kaynak olarak ele alınmalıdır.

Yapabilir miyiz? Sorusunun bir diğer şartı, organizasyonda görev alan çalışanların üstlendiği görev ile ilgili sorumluluk ve yetkilerinin hem yasal hem de kurumsal seviyelerde belirlenmiş olmasıdır. Yasal seviyede karşılaşılan en ciddi sıkıntı, iş güvenliği uzmanlarının yasa tarafından kendilerine tanınan; hayati tehlike arz eden bir durumda belirledikleri tedbirlerin İşveren tarafından yerine getirilmemesi durumunda bu durumu işyerinin bağlı bulunduğu çalışma ve iş kurumu il müdürlüğüne bildirme yetkisini kullanamamasıdır. Kurumsal seviyede en büyük sıkıntı ise, iş güvenliği ile ilgili her konunun İş Güvenliği Uzmanının sorumluluğu olduğunun düşünülmesidir.

Eğitim bir diğer şart olup mevzuatın ve kurumsal planların çalışanlar tarafından öğrenilip uygulamaya geçirilmesinde çok önemli bir faktördür.

İş Kazalarının önlenmesi için üçüncü öge olan “Eyleme Geçecek miyiz?” sorusunun ne anlama geldiğine hep birlikte bakalım. Bunun karşısındaki en büyük engel alışkanlıklarımızdır. Davranışlarımızı değiştirmedığımız sürece Yasal gerekliliklerin de, kurumsal prosedürlerin de yaptırım anlamında kazaların önlenmesine fazlaca bir etkisi olmayacaktır.

Liderler, kurumlarda Güvenlik Kültürünü oluşturacak temel yapı taşlarıdır. Kurumsal seviyede oluşturulan bir Güvenlik Kültürü ise, çalışanların iş kazalarının önlenmesine yönelik

davranışlarını güvence altına alabilecek bir organizasyonun oluşturulmasına imkân sağlar. Yasal mevzuata uygun çalışabilirsiniz. İş güvenliği için yeterli kaynakları sağlayabilirsiniz. Yazılı kural ve talimatları oluşturabilir bunların eğitimini verebilirsiniz. Ancak davranışları değiştirmedikçe başarılı olma şansınız azalacaktır. Ne yasal gerekliliklere uyum ne de kurumsal prosedürler birer amaç değil araçtır. Bizi hedefe taşımayan eylemler sonuç almamızı güçleştirecektir. Bunu göz ardı ettiğimiz zaman başarılı olma şansımız da kalmaz.

Herkes iş kazalarının önlenmesi için bir şeyler yapılması gerektiği konusunda hemfikir. Peki, bu konuda yeterli inanca sahip miyiz? Türkiye’de iş kazalarının önlenilebileceğine inanıyor muyuz? Ben bu mesleği yürüten çoğu kişi ile görüştüğümde konuya karamsar baktıklarını görüyorum. Bu amacı, niyetten öteye Eyleme taşıma zamanı geldiğini düşünüyoruz da tüm tarafları harekete geçirecek isteklendirme unsuru nedir? Yasalar zorunlu kıldığı için (korku duyarak) bir yere kadar işlerin yolunda gitmesini sağlayabiliriz. Bizi harekete geçirecek olan şeyi bulamazsak buraya kadar yaptığımız hiçbir şey işe yaramayacaktır.

Sigara içmenin sağlığa uzun vadede zarar verdiğini sigara içmemenin, sigara içmekten daha sağlıklı bir alışkanlık olduğunu sigara içenler çok iyi biliyor. Önceleri, sigara içmenin sağlığa zararlı olduğu konusunda sigara paketlerinin üzerine sadece yazı yazılırken sonraları daha etkili olması için fotoğraf da eklendi. Peki, kaç paketlerin üzerinde yazılı olan tavsiyeye uyup sigarayı bırakmam gerekir deyip de bıraktı? Çoğu zaman bir şeyi gerektiği için yapmayız.

İş Kazalarının Önlenmesi konusunda biz harekete geçirip ve sonuç almamızı sağlayacak olan NEDEN Nedir? Bu soru, öncelikle piramidin en tepesindeki işveren tarafından yanıtlanması gereken bir sorudur. Kurumun, iş sağlığı ve güvenliği konusundaki misyon, politika ve buna bağlı olarak hedeflerini belirleyen İşveren olmalıdır.

Bir örnek üzerinden gidersek;

Misyon: Faaliyetlerimizden kaynaklanacak iş kazalarını önlemek amacıyla çalışanlarımız için sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı oluşturmak.

Politika: Her seviyede ve her zaman aldığımız kararlarda, iş sağlığı ve güvenliğini bir dikkate değer bir unsur olarak ele almak,

Hedef: İşgünü kayıplı iş kazalarını bir önceki yıla göre % 30 azaltmak

İşverenin en temel sorumluluğu; ortaya koyduğu NEDENİN arkasında durmak, NEDENİ tüm çalışanlarla paylaşmak ve her kademedede İş Sağlığı, Güvenliği ile ilgili çalışmalarını desteklemek suretiyle onların kendi NEDEN’lerini bulmalarına yardımcı olmaktır.

Eyleme geçmek için gerekli olan en önemli unsulardan bir tanesi de her kademedeki Yöneticilerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda oynayacağı liderlik rolüdür. Liderler, çalışanların duygularına hitap edebilen onlara olumlu anlamda heyecan ve istek uyandıran kişilerdir. Burada söz konusu olan liderlik sahip olunan yöneticilik makamı veya pozisyonu ile ilgili bir liderlik değildir. Peki, Liderlik Neden önemlidir?

Güvenlik Kültürü

Eğer iş kazalarının önlenmesi çalışanların alışkanlık ve davranışlarının değiştirilmesi ile mümkünse bunu gerçekleştirmek için birinci şart “Güvenlik Kültürü” oluşturmaktır. Güvenlik kültürü de KURUMLARDA ancak liderlik yolu ile oluşturulabilir.

Bu kültürü oluşturmanın 5 aşaması olduğu ilgili kaynaklarda belirtilmektedir. Bunlara özetle bakacak olursak;

1. Umursamaz: İş Güvenliğini kim takar.
2. Tepkisel: İş güvenliği önemli bir konudur, kaza olduktan sonra gerekli önlemleri alırız.
3. İş güvenliği sistemi kurduk ancak sistemi bir araç olarak değil bir amaç olarak görüyoruz.
4. Önleyici: Kazaların nedenlerini tespit edip önlemleri önceden almak, gözlemediğimiz hataları derhal düzeltiriz ve bir daha tekrar etmemesini sağlarız.
5. Bütünleyici: İş güvenliği her şeyden önce gelir. İş Güvenliği konusunda tüm çalışanlar yetkindir ve katkı sağlarlar.

Güvenlik Kültürü, en alt kademededen en üst kademeye kadar tüm çalışanların iş kazalarını önlemek adına ortak değer ve ilkelere sahip çıkmasıdır. Tüm çalışanlar yaptıkları işin güvenliği ilgilendiren bir tarafı olduğunun farkındadır. Ancak farkında olmaları yeterli görülmemekte, her bir çalışanın iş güvenliğinin bir parçası olması bir zorunluluk halini almaktadır.

Kendi sorumluluk ve hedeflerinin üzerinde herkes için bir ortak hedef daha vardır ki o da kendisinin, kendisine bağlı çalışanların ve iş ortaklarının iş güvenliği konusunda gözü ve kulağı olmaktır. Bu bakış açısı ile harekete geçmek suretiyle, tespit edilen riskli durumlar sırayla ortadan kaldırılır.

Bir Kurum, güvenlik kültürünün oluşturulması suretiyle kazaların azaltılması hedefine doğru yol alırken başarıyı sağlamak için şu temel stratejileri benimsemelidir:

- İş güvenliği, bir inşaat projesinin her aşamasında kilit öneme sahip bir konudur,
- Öncelikle birinci ve vazgeçilmez değerimiz olan çalışanlarımıza odaklanmalıyız,
- Şirketimizdeki tüm yöneticiler, birincil sorumluluklarının İş Güvenliği olduğunu bilir ve bu alanda lider rolü üstlenir,
- Güvenlik Kültürünün Tüm çalışanlar tarafından benimsenmesinde eğitimler göz ardı edilemeyecek bir araçtır.

Kurum Yönetiminden gerekli desteği alan liderler, güvenlik kültürünün oluşturulması suretiyle kazaların azaltılması hedefine doğru yol alırken başarıyı sağlamak için aşağıdaki temel ilkelerden ödün vermemelidirler:

- İş Güvenliği her zaman gündemimizdedir. Alınan kararlarda her zaman göz önüne alınmalıdır,
- Bu kültürün bir gereği de başarıları olduğu kadar başarısızlıkları da paylaşmaktır,
- Yöneticiler güvenlik konusunda çalışanlarına örnek olmalıdır,
- Üst Yönetim, şantiyelere yapacağı ziyaretlerde iş güvenliği konusunu ele almalıdır. Riskli olan her durum kayıt altına alınmalı, vakit kaybetmeden düzeltilmelidir,
- Yönetimsel performansın ölçümünde iş güvenliği de performans ölçütlerinden birisi olarak dikkate alınmalıdır,
- Her organizasyonun başındaki yönetici, İş Güvenliği eğitimi alır,
- İşe giren her çalışan işe başlamadan önce İş Güvenliği Eğitimi alır,
- Tasarımın her aşamasında iş güvenliği göz önüne alınır,

- Çalışma başlamadan önce, iş sahasında gerekli hazırlıklar tamamlanır, yapım metotları onaylanır, riskler belirlenir ve paylaşılır,
- Yapım faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında yapım metotlarındaki muhtemel değişiklikler ön onaydan geçirilir.